

До спеціалізованої вченої ради ^[1]_{SEP} Д 08.727.04
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26.

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію **Свірця В'ячеслава Володимировича**
«Організаційно-правове забезпечення реформування пенітенціарної
системи України», подану на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук за спеціальністю
12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право

Актуальність теми дослідження. Відповідно до положень ст. 3 Конституції: “Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.” Таке принципове положення має бути покладено в основу реформування будь-якої галузі права чи законодавства, особливо з огляду на те, окремі з них спроможні своїм інструментарієм, способами і методами максимаьно обмежити права і свободи людини. Це, в першу чергу, стосується блоку кримінально-правових дисциплін, які в своєму арсеналі мають (використовують) такі засоби. Для будь-якої правової держави світу важливим компонентом її внутрішнього та міжнародного курсу є виважена кримінально-правова політика, що втілюється в стратегічному курсі держави щодо не лише запобігання та протидії злочинам через систему ефективних кримінально-правових принципів і норм, взаємодії держави й суспільства, створенні дієвих механізмів забезпечення прав потерпілих та осіб, котрі вчинили суспільно небезпечні діяння, але й через реформування пенітенціарної системи, головним завданням якої, відповідно до положень ст. 1 Кримінально-виконавчого кодексу є “захист інтересів особи, суспільства і держави шляхом створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами, а також запобігання тортурам та психологічному або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими”. Звісно ж, що реалізація кримінально-правової політики має супроводжуватися

постійним пошуком і вивченням найбільш виважених концепцій, способів і методів, які безпосередньо будуть спряти вирішенню поставлених законодавцем завдань перед пенітенціарною системою України.

З огляду на те, що в процесі вирішення поставленого питання можуть бути суттєво обмежені права і свободи людини, вітчизняна кримінально-правова політика в даному аспекті потребує свого наукового підґрунтя та вдосконалення у контексті використання в тому числі й позитивного зарубіжного досвіду, зокрема хоча б з огляду на основні напрями такої діяльності з боку органів, що входять до пенітенціарної системи України.

Слід наголосити, що в науці кримінально-виконавчого права України питання про реформування пенітенціарної системи України та реалізацію основних напрямів такої діяльності не були предметом пізнання на рівні окремого дисертаційного дослідження, що говорить про своєчасність проведення В.В. Свірцем комплексного дослідження цих положень, де вказані питання отримали своєї завершеної й концептуальної форми, відбили найбільш значущі тенденції теоретичного та прикладного плану.

Таким чином, у кандидатській дисертації В.В. Свірця створено обґрунтоване наукове уявлення про основні напрями реформування пенітенціарної системи України, її формування та реалізація, а звідси представлена робота є актуальною та має важливе наукове й прикладне значення й для кримінально-правової політики України в частині використання найбільш позитивних й ефективних позицій.

Ступінь обґрунтованості та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, обумовлена тим, що В.В. Свірець здійснив необхідну та достатню наукову розробку питань про реформування та реалізацію основних напрямів такого реформування пенітенціарної системи України, визначив етапи її розвитку, показав свій науковий потенціал, здатність послідовно й логічно реалізувати покладену в основу його роботи концепцію, формулювати важливі висновки, обґрунтувати практичне значення вироблених ним пропозицій.

Метою представленої дисертації є з'ясування специфіки організаційно-правових засад реформування пенітенціарної системи в Україні та розробка науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій з удосконалення законодавства у цій сфері та практики його застосування..

Для досягнення поставленої мети автор правильно, на нашу думку, визначив наукові завдання, об'єкт і предмет дослідження, акцентував увагу на методологічній базі наукового пошуку. Репрезентативними є теоретична, нормативно-правова та емпірична бази дисертації (зокрема, дисертант здійснив

анкетування 62 працівників органів та установ виконання покарань та 108 прокурорів.).

Показовим є список використаних джерел (294 видання).

Під час дослідження використані загальнонаукові та спеціальні методи пізнання правових явищ, зокрема: формально-логічний; метод системного аналізу; компаративістики; описово-аналітичний; порівняльно-правовий; прогностичний, статистичний, методи моделювання та ін.

У дисертації наявні широка наукова дискусія, аналіз даних кримінальної статистики, різноманітних кримінально-правових ідей і поглядів вітчизняних і зарубіжних вчених-правників тощо.

Зважаючи на викладене, висновки та рекомендації, що сформульовані в дисертації, мають високий ступінь достовірності й обґрунтованості, що підтверджується обсягом і надійністю використаних автором наукових праць, застосуванням загалом правильної методології дослідження, здійсненням наукових дискусій, відповідним науково-прикладним рівнем роботи, вагомою джерельною базою.

Наукова новизна роботи визначається насамперед тим, що дисертація В.В. Свірця, зважаючи на її характер і зміст, є одним із перших комплексних наукових дисертаційних досліджень, присвячених реформуванню пенітенціарної системи України. При цьому сформульованим висновкам і одержаним результатам дисертаційного дослідження притаманна наукова новизна та практична значущість.

Найбільший науковий інтерес становлять ті положення новизни праці дисертанта, в яких: запропоновано авторське визначення державної політики у сфері виконання покарань і пробації, а також виокремлено детермінанти ефективності політики у сфері виконання покарань і пробації: соціально-політичні, які відображають соціальну сутність, спрямованість та змістовні характеристики реалізації політики у сфері виконання покарань (економіка, політика, суспільна свідомість та ідеологія, культура, включаючи правосвідомість і правову культуру); *формально-нормативні* (правові), що відображають роль кримінально-виконавчого права і кримінально-виконавчих правових інститутів в її реалізації; *організаційно-адміністративних*, що стосуються суб'єктів, які формують і реалізують політику у сфері виконання покарань і пробації тощо.

Теоретичне та практичне значення дисертації полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції в подальшому можуть бути використані у:

- практичній діяльності Міністерства юстиції України й Офісі Генерального

прокурора України та правотворчості з метою вдосконалення організації роботи органів та установ виконання покарань;

- науково-дослідній роботі – для подальшої наукової розробки нових напрямків реформування пенітенціарної системи в Україні;

- навчальному процесі – для викладання під час підготовки професійної підготовки та перепідготовки правників.

Основні положення дисертації з достатньою повнотою викладені автором у 7 наукових публікаціях, серед яких 4 наукових статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 1 стаття – у зарубіжному періодичному виданні та 2 тези доповідей, опубліковані у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Зазначимо, що положення, які викладені в дисертації, наукові положення, висновки та пропозиції є самостійним доробком автора.

Про належний рівень публікацій дисертанта за темою дисертації говорить і те, що вони увійшли в науковий обіг, на них є посилання в наукових працях інших авторів. У публікаціях достатньо відображені всі розділи дисертаційного дослідження.

Анотує дисертації ідентичний за змістом з основними положеннями самої дисертації.

Дисертація та її анотує оформлені відповідно до вимог МОН України.

Дисертантом по-новому вирішена значна кількість теоретичних питань теми дослідження, які є суттєвим внеском у науку кримінально-виконавчого права та свідчать про комплексність і системність уявлення про шляхи, способи та методи реформування пенітенціарної системи України. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 210 сторінок, із них основного тексту – 163 сторінки, список використаних джерел – 33 сторінки (294 найменування) та 33 сторінках.

Загалом у розділі 1 дисертації «**Організаційні засади реформування пенітенціарної системи**», який складається з трьох підрозділів, висвітлені положення, які розкривають особливості кримінально-виконавчої політики у сфері реформування пенітенціарної системи. зміст питання щодо кадрового забезпечення реформування пенітенціарної системи та положення, що розкривають особливості матеріально-технічного та фінансового забезпечення такої діяльності. Зокрема, автором доведено, що серед першочергових заходів, спрямованих на вдосконалення кадрового забезпечення органів та установ виконання покарань, слід назвати: оптимізацію кількості кадрів органів та установ виконання покарань, прийняття програмного нормативного документа

щодо кадрового забезпечення пенітенціарної системи; розвиток системи кадрового забезпечення служби пробації та системи підготовки волонтерів пробації; належний моніторинг якості надання освітніх послуг спеціалізованими навчальними закладами, що здійснюють підготовку кадрів для органів та установ виконання покарань тощо.

На предмет матеріально-технічного забезпечення, то автором в цьому плані висловлено припущення, що невважені управлінські рішення в процесі реформування пенітенціарної системи можуть призводити до порушень чинного законодавства при плануванні бюджетних коштів та їх використанні.

Розділ 2 дисертації «Правове забезпечення реформування пенітенціарної системи» містить два підрозділи, у яких розкрито державну політику у сфері виконання покарань і пробації та правове регулювання реформування пенітенціарної системи. Важливо, що автор розкрив сутність державної політики у сфері виконання покарань і пробації. До основних напрямів політики у сфері реформування пенітенціарної системи автор відносить: узгодження із загальносоціальною політикою; повна демілітаризація пенітенціарної системи та подальша інтеграція з інститутами громадського контролю; забезпечення засудженим добровільної трудової зайнятості та рівного доступу до освіти; удосконалення методик індивідуальної роботи із засудженими з метою їх ресоціалізації; удосконалення системи медичного обслуговування та психологічного супроводу; удосконалення правової бази та організаційно-управлінської основи забезпечення безпеки засуджених під час відбування покарань; реформування кадрової політики органів та установ виконання покарань; адекватна оптимізація фінансування реформи до меж, необхідних для виконання поставлених завдань.

Дисертант довів, що ефективність політики у сфері виконання покарань і пробації залежить від трьох груп факторів: 1) соціально-політичних, яка відображають соціальну сутність, спрямованість та змістовні характеристики реалізації політики у сфері виконання покарань (економіка, політика, суспільна свідомість та ідеологія, культура, включаючи правосвідомість і правову культуру); 2) формально-нормативних (правових), що відображають роль кримінально-виконавчого права і кримінально-виконавчих правових інститутів в її реалізації; 3) організаційно-адміністративних, що стосуються суб'єктів, які формують і реалізують політику у сфері виконання покарань і виявляються в тому, що всі зазначені складові суспільного життя являють собою специфічні самостійні форми відображення глибоких змін реалізації політики. За результатами проведеного дослідження запропоновано три рівні такого

правового забезпечення здійснення пенітенціарної реформи: 1) міжнародний; 2) загальнодержавний; 3) відомчий та міжвідомчий.

У розділі 3 дисертації «Забезпечення імплементації міжнародних стандартів прав людини при реформуванні пенітенціарної системи» складається з двох підрозділів, в яких розглянуті питання про сутність міжнародних стандартів на предмет забезпечення прав і свобод людини під час виконання покарань, а також питання, які стосуються безпосередньо проблемних моментів імплементації міжнародних стандартів прав людини при реформуванні вітчизняної пенітенціарної системи. Зазначено, що у міжнародно-правових документах з прав людини не лише фіксуються ті чи інші параметри правового статусу осіб, що відбувають покарання, але й розглядаються питання виправлення і соціального перевиховання, утримування засуджених, управління установами пенітенціарної системи, тобто розглядається весь комплекс заходів з організації виконання покарання та діяльності виправних установ. Автор у цьому розділі надав наукове обґрунтування тому, що при проведенні реформування пенітенціарної системи мають в обов'язковому порядку враховуватись наявні проблеми реалізації положень міжнародно-правових стандартів у сфері забезпечення захисту прав засуджених у кримінально-виконавчому законодавстві України. Практична діяльність, доводить у своєму дослідженні дисертант, потребує удосконалення за вказаними напрямками: забезпечення контактів із зовнішнім світом для осіб, які перебувають в установах закритого типу; участь громадськості в діяльності установ виконання покарань; підбір, підготовка та діяльність персоналу установ виконання покарань України та гарантії його правового та соціального захисту; забезпечення безпеки засуджених і персоналу; роздільне тримання різних категорій засуджених, різні умови тримання засуджених залежно від виду колонії; критерії та процедури застосування фізичної сили, спеціальних засобів та вогнепальної зброї.

Загалом позитивно оцінюючи теоретичну і практичну значимість дисертації В.В. Свірця, її актуальність і наукову новизну, слід відмітити, що положення дисертації також містять окремі *зауваження, недоліки чи спірні моменти*, зокрема:

1. У дисертанта, як це впливає зі змісту його роботи, відсутній розділ, який описував би теоретико-методологічні засади проведеного дослідження. А як відомо, методологічну основу дисертації становить комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, вибір яких зумовлений особливостями мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження. На нашу думку, правильне обрання методологічного інструментарію щодо дослідження організаційно-правового забезпечення реформування пенітенціарної системи України, яке одночасно може забезпечити унікальність обраних методів наукового пошуку та

універсальність методології, могло б дозволити більш точно визначити стратегію основної концепції дисертації, її генеральну лінію, а отже й вплинуло на її результативність. Отже, дисертанту, в контексті проведеного дослідження, треба було більш детально підійти до питання, яке б окреслило теоретико-методологічні засади проведеного дослідження.

2. В своїй роботі автор згадує про загальні принципи подальшого реформування і функціонування пенітенціарної системи в Україні, які втілені в розпорядженні КМУ “Про схвалення Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України”, яке є єдиним чинним програмним документом із цього питання. На наше переконання, непорушним постулатом кримінально-виконавчого права виступає те, що його принципи (лат. *principium* – початок, основа) розглядаються в якості загальних, основних, провідних і непорушних засад галузі права, визначають її побудову взагалі та окремих інститутів і норм зокрема, їх системні характеристики, спрямовують правозастосовну діяльність у правильне русло, мають пряму дію, пряму регулятивну функцію тощо.

Однак, дисертант в ході проведеного ним дослідження не розкрив сутності цих основоположних засад, не пояснив зміст останніх, особливо це стосується принципів, які покладені в основу становлення та подальшого розвитку пенітенціарної системи як окремого інституту кримінально-виконавчого права.

3. Уявляється, що пропозиція автора щодо вирішення в судовому порядку питань, які стосуються колишніх ув'язнених та їх прав вбачається дещо спірною та проблематичною на предмет втілення її в життя, особливо з огляду на певну упередженість суддів по відношенню до таких осіб, їх завантаженість та, як зазначив сам автор, зважаючи на нікчемність тих документів, на підставі яких останній захоче (чи зобов'язаний буде) звернутися до суду для відновлення своїх прав тощо.

4. Не в повній мірі дослідженням вбачається використане в роботі поняття “соціальної адаптації”, яке, на наш погляд, є одим із визначальних для здійсненого дослідження, адже “якісна” адаптація такої особи після вібуття нею покарання за вчинення кримінального правопорушення є тим результатом, до якого повинна прагнути будь-яка пенітенціарна система.

5. Також у положеннях дисертаційної роботи мають місце окремі зауваження та недоліки з огляду на: а) вживання терміну «проблеми» замість «питання», оскільки перші ставляться і вирішуються тільки в докторській, а не в кандидатській дисертації; б) що в своїй роботі автор приділив багато уваги констатації та опису завдань, які стоять перед галуззю кримінально-виконавчого права на предмет реформування пенітенціарної системи України, водночас,

виконавчого права на предмет реформування пенітенціарної системи України, водночас, принципам реалізації таких завдань – ні, хоча розкриття сутності останніх змогло б допомогти досліднику більш точно визначити шляхи такої діяльності; в) обмеженого використання в тексті дисертації та авторефераті конкретних прикладів із судової та слідчої практики, в яких розкривалися б питання реформування пенітенціарної системи України г) не розкрито співвідношення понять «суб'єкт пенітенціарної системи – особа, яка вчинила злочин» та «суб'єкт пенітенціарного впливу», що не дає можливості оцінити відношення автора до обраного ним терміну для подальшого здійснення дослідження; г) замалий обсяг висновків до кожного розділу дисертації (лише по півтори сторінки для кожного розділу); тощо. Є й деякі інші зауваження технічного характеру, але всі вони не мають принципового значення.

Наголосимо, що висловлені критичні зауваження істотно не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, яке є комплексним і системним особистим дослідженням В.В. Свірця, оскільки більшість з таких зауважень або є дискусійними, або відбивають виключно позицію опонента, або можуть бути предметом обговорення в ході прилюдного захисту дисертації.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів. На підставі вищевикладеного вважаю, що робота відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зокрема, п.п. 9, 11, 12), із змінами та доповненнями, вона є комплексним, самостійним і завершеним науковим дослідженням, а тому автор дисертації **«Організаційно-правове забезпечення реформування пенітенціарної системи України» Свірця В'ячеслава Володимировича**, з урахуванням значимості проведеного дослідження й отриманих результатів, на підставі публічного захисту, заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент –

**професор кафедри кримінально-правової політики
та кримінального права**

**Інституту права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка**
кандидат юридичних наук, доцент

Місце засідання
ВЧЕНН СЕКРЕТАР НОЧ
КАРАУЛЬНА Н.В.
2021р.

О.С. Обиник